

[🏠](#) / [nieuws](#) / team rond ectv architecten kiest voor circulair in herbestemmingsontwerp berchemse sint-hubertuskerk

---

Team rond ectv architecten kiest voor circulair in herbestemmingsontwerp Berchemse Sint-Hubertuskerk

📅 15 feb 2022 | Wouter Polspoel

© ectv architecten Els Claessens Tania Vandenbussche - Fenikx, Ann Verdonck - Élise Van Thuyne

In de voormalige kerk komt een nieuwe structuur die bestaat uit een stijf stalen skelet dat volledig onafhankelijk is van de bestaande structuur.

© ectv architecten Els Claessens

Na een selectie via de Open Oproep-procedure haalde het ontwerpteam bestaande uit **ectv architecten Els Claessens en Tania Vandenbussche, FENIKX en Élise Van Thuyne** de opdracht binnen om de Sint-Hubertuskerk in Berchem (Antwerpen) te transformeren tot archief- en cultuurhuis voor het **Vlaams Architectuurinstituut (VAi)**. De gunningscommissie onder leiding van **Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs** loofde het verassende en slimme antwoord van het ontwerpteam op de vraag om zowel de volledige archiefwerking onder te brengen in de voormalige kerk als er een ontmoetingsplek van te maken voor de buurt. Het team doet dat bovendien op circulaire wijze.

De Sint-Hubertuskerk, eigendom van de kerkfabriek Sint-Willibrordus Berchem, is een neogotische kerk, opgetrokken uit donkere baksteen en natuursteen. Het gebouw en zijn omgeving vormen een beschermd stadsgezicht. Het gebouw zelf is geen beschermd monument, maar huisvest wel een orgel dat omwille van zijn historische belang beschermd is als monument.

De herbestemming van de kerk vindt zijn oorsprong in het parochiekerkenplan dat in 2016 werd goedgekeurd door het bisdom en de gemeenteraad. Het doel is om leegstand van de kerkgebouwen tegen te gaan en ze in goed onderhoud van een waardevolle nieuwe invulling te voorzien. **AG Vespa** lanceerde daarom in het najaar van 2020 een oproep naar een kandidaat-erfpachter voor de Sint-Hubertuskerk in Berchem. Het dossier dat het VAi indiende, was daarbij volledig en het best onderbouwd.

Het VAi zal de Sint-Hubertuskerk in Berchem de komende 49 jaar dan ook in erfpacht nemen. De erfpachter staat in voor het onderhoud en een passende herbestemming. Hubert, zoals het VAi graag naar de kerk verwijst, krijgt een nieuwe invulling en zal onderdak bieden aan de collectie architectuurarchieven, een bibliotheek en kantoren van het VAi. De kerk krijgt zo opnieuw een belangrijke publieke functie, met plaats voor de buurt. Daarnaast behoudt het VAi zijn link met De Singel waar het tentoonstellingen over architectuur zal blijven organiseren. Met de herbestemming van de Sint-Hubertuskerk zet het VAi zijn visie op vlak van architectuur en stedenbouw om in realiteit: "Duurzaam erfgoedbeheer, geen nieuwe ruimte aansnijden, een klimaatneutraal depot, dicht bij openbaar vervoer, een meerwaarde voor de buurt en de stad ... : in dit project komt het allemaal samen", aldus Sofie De Caigny, directeur van het VAi.

Het VAI en het Team Vlaams Bouwmeester lanceerden in maart vorig jaar een speciale editie van de Open Oproep (0041 bis) voor de gefaseerde herbestemming en inrichting van de Sint-Hubertuskerk in Berchem (Antwerpen) en het was uiteindelijk het ontwerp van ectv architecten Els Claessens Tania Vandebussche in samenwerking met FENIKX en Élise Van Thuyne dat als winnaar uit de bus kwam.

Footprint vergroot niet

Het ontwerp van ectv architecten berust op vier uitgangspunten die nauw met elkaar verbonden zijn: 'beter binnenkomen dan doorwaden', 'schoon schip', 'voorbij de viering' en 'gastvrijheid'. Door niet in te gaan op het initiële idee van het VAI om in het bouwblok een doorgang te voorzien, creëren de architecten plaats door de zijvleugels in de breedte uit te breiden. Door elders te ontharden vergroot de footprint van de kerk niet. Er ontstaat wel meer vloeroppervlakte voor de archiefwerking. Het grootste deel van de ontwerp opdracht bestaat immers uit het onderbrengen van de collectie van het VAI. "We waren van bij het begin terughoudend om in de hoogte te werken", benadrukt architect Els Claessens. "Door te stapelen creëer je veel gewichtsmassa op één plek en dat leek ons gezien de onzekere staat van de fundamenteen geen goed idee. Bovendien maak je hiermee het aanzicht van de kerk en haar constructie voor een groot stuk onzichtbaar."

Door de zijdelingse uitbreiding blijft het schip als publieke ruimte vrij voor wisselend gebruik. Schoon schip maken dus. Tania Vandebussche: "Het schip als centrale ruimte vrijhouden is de essentie van het ontwerp. Door een gemengd gebruik toe te laten, creëer je een plek voor ontmoeting." Achter de monumentale ruimte van het schip worden nieuwe vloeren toegevoegd voor de dagelijkse werking van het VAI. Om de relatie tussen de bezoeker en het VAI zo transparant mogelijk te maken, werken de architecten met doorzichtige roosterwanden tussen het schip en de kantoren en verwerkingsruimtes van het archief.

Op heel wat plaatsen zijn de ingrepen eerder minimaal, maar met een grote impact op de beleving en openheid van het gebouw. Zo draaien de architecten de scharnieren van de toegangspoort om, waardoor de deuren naar buiten toe openen. "Met dergelijke kleine gebaren toont het VAI dat iedereen welkom is", aldus Tania Vandebussche. Ook de bestaande buitenruimtes aan de voor- en achterkant worden maximaal geactiveerd en waar kan vergroot. Els Claessens: "We voorzien groene plekken die aangenaam zijn om te vertoeven en een uitnodiging vormen om naar binnen te komen. Ze laten een variëteit aan gebruik toe, van horeca en onthaal tot leveren en verpozen."

Circulaire materialen

Volgens ectv architecten bevat de kerk ook veel troeven om circulair te bouwen. De ontwerpers gooiden het daarom in hun herbestemmingsontwerp resoluut over de circulaire boeg.

Zo zijn heel wat bouwmaterialen die nodig zijn voor de nieuwe volumes reeds aanwezig op de site. Tania Vandebussche: "De gevels van de uitbreidingen worden opgetrokken in een mengeling van kalk en vermalen bakstenen afkomstig uit de kerk. Marmer uit gedemonteerde interieurelementen zullen we recupereren om nieuwe trappen te bouwen." Verder blijft de structuur en het aanzicht van de kerk zo goed als onaangeroerd. Ectv architecten ziet de kerk dan ook als onderdeel van de archiefwerking van het VAI. Els Claessens: "Hubert wordt als het ware mee bewaard. Een goed voorbeeld zijn de historische glasramen, die mee in de depotruimte worden opgenomen."

In de circulaire benadering van de herbestemming is volgens het architectenbureau op het vlak van hergebruik van materialen een grote rol weggelegd voor ontwerp partner en interieurarchitecte Élise Van Thuyne. Tania Vandebussche: "Zij vult een bijzondere rol in voor alles wat betreft materiaalgebruik en vooral hergebruik van aanwezige materialen. In de kerk troffen we bijvoorbeeld materiaal aan dat afkomstig is van de vroegere torenspits die onder het nazibewind aan het begin van WOII werd ontmanteld omdat ze de aanliegroute naar de luchthaven van Deurne hinderde. Het gedemonteerde constructiehout bleef eigendom van de kerkfabriek en ligt nu nog steeds opgestapeld in de toren. Élise suggereerde meteen dat de houten balken zich perfect lenen voor allerlei interieurtoepassingen en daar gaan we graag mee aan de slag. We zijn van plan er banken van te maken, houten plinten, legborden ..."

De wanden tussen schip en archiefruimte zijn dan weer bekleed met akoestisch materiaal samengesteld uit gerecupereerde wolvilten en een selectie van objecten wordt hergebruikt, zoals kasten en stoelen.

Aanpasbaar en demonteerbaar ontwerp

In het ontwerp van ectv architecten, FENIKX en Élise Van Thuyne wordt ook rekening gehouden met eventuele functiewijzigingen en het faciliteren van toekomstige renovaties, door te werken met een box-in-box-systeem voor de structuur en omkeerbare verbindingen. In het kerkgebouw komt een nieuwe structuur die bestaat uit een stijf stalen skelet van kolommen en balken met daartussen vloerplaten uit CLT. De nieuwe structuur is volledig onafhankelijk van de bestaande structuur, de belasting op de bestaande structuur wordt niet verhoogd. De nieuwe structuur staat als het ware als een grote tafel in de bestaande kerk.

De nieuwe volumes aan weerszijden van het gebouw volgen hetzelfde structurele systeem: stalen kolommen en balken met daartussen platen in CLT. Door alle ruwbouwwerken in staal en hout te ontwerpen, op de funderingswerken na, is het volgens de architecten mogelijk de structurele elementen in het atelier voor te bereiden – op maat zagen, boren, lassen ... – om ze vervolgens als hanteerbare elementen het gebouw binnen te brengen en met bouten aan elkaar te verbinden. Dat maakt een droge, snelle en propere montage én demontage mogelijk.

Het ontwerp team, dat ook kon rekenen op medewerking van [LAND landschapsarchitecten](#), [UTIL Structuurstudies](#), [hp engineers](#) en [Bureau De Fonsceca](#), zet momenteel een gedetailleerde tijdlijn uit. Vast staat dat de archieven eind 2027 goed en wel naar de Sint-Hubertuskerk zullen overgebracht zijn.

Andere kandidaat-ontwerpers

Het ontwerp werd geselecteerd na een Open Oproep die Het VAI en het Team Vlaams Bouwmeester vorig jaar in maart lanceerden voor de gefaseerde herbestemming en inrichting van de Sint-Hubertuskerk. Meer dan veertig projectvoorstellen en architectenteams dienden zich aan. Vijf teams werden weerhouden om hun voorstel verder uit te werken. Dat waren:

- Alice Babini, Lorenzo Bini Architetto, Philippe Vander Maren, Raf Geysen, Venlet Comm.V;
- ectv architecten Els Claessens en Tania Vandenbussche, FENIKX, Élise Van Thuyne
- Bovenbouw Architectuur;
- De Smet - Vermeulen Architecten, WDJArchitecten;
- Dhooge & Meganck, Callebaut Architecten, Rotor en Onbetaalbaar.

In de gunningscommissie zetelden naast voorzitter Erik Wieërs (Vlaams Bouwmeester), Christian Rapp (Stadsbouwmeester Antwerpen), An Fonteyne (ingenieur-architect en vennoot NoAarchitecten), Wivina Demeester (voorzitter VAI) en Sofie De Caigny (directeur VAI). De commissie werd bijgestaan met advies van Annelies Hoes (Monumentenzorg stad Antwerpen), Elke Denissen (erfgoedconsulent Agentschap Onroerend Erfgoed) en Michel Lemmens (erfgoedconsulent orgels en klokken Agentschap Onroerend Erfgoed). Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs: "De jury was meteen gecharmeerd door de verassende en slimme ingreep van ectv architecten. Door de zijbeuken van de kerk te vergroten, kan de archiefwerking van het VAI zich makkelijk verplaatsen naar de nieuwbouwvleugels. Daardoor blijft het schip van de kerk vrij en kunnen het VAI én de buurt het gebruiken voor diverse activiteiten."

Ontmoetingsmoment op 19 februari

Wil je meer te weten komen over de toekomstplannen van de Sint-Hubertuskerk? Het VAI organiseert op 19 februari tussen 10 en 16 uur samen met ectv architecten een infomoment in de kerk. Meer info over het programma van het ontmoetingsmoment vind je [hier](#).

[← Nieuwsoverzicht](#)

Tags:

[circulaire herbestemming](#)

[Sint-Hubertuskerk](#)

[Berchem](#)

[ectv architecten](#)

[FENIKX](#)

[Élise Van Thuyne](#)

[Vlaams Architectuurinstituut](#)

[VAi](#)

Deel op social media

[Alle Projectinfo -artikels](#)

Nieuws
Partners
Producten & diensten
Agenda
FAQ
Lexicon

Nieuwsbrief
Over ons
Boek
Award
Circubestek

circubuild.be

Lazarijstraat 168 ● 3500 Hasselt

T. 011 56 19 50

info@circubuild.be

Een initiatief van

Onze websites

